

Geluveld – Poezelhoekstraat (2008/51, 2008/296)

Van 21 tot 26 april 2008 voerden het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed en het No Man's Land Team (opgravingscoördinator: D. Kenyon) archeologisch onderzoek uit in Geluveld.

Aanleiding was de geplande aanleg van een waterleiding tussen Menen en Ieper-t'Hooge en de wetenschap, dat daar gedurende de 'Grote' Oorlog hevig gevochten was en de linies er voortdurend verschoven waren (fig. 1).

Het terrein werd bevochten in 1914, in 1917 bij de 3de Slag van Ieper (Passendale) en in 1918 bij het geallieerde offensief (fig. 2 en 3).

Zo werden de resten van Duitse loopgraven, aangelegd in 1916, aangevallen in 1917 en bekend als 'Jackson Trench', onderzocht. Ook werd een geallieerd loopgravenstelsel uit 1918 aangesneden.

Interessant bij dit project was dat er tegelijkertijd in de ruimere omgeving van de onderzoekssleuf geofysisch onderzoek plaatsvond, uitgevoerd door de Onderzoeksgroep Ruimtelijke Bodeminventarisatietechnieken (ORBit) van de U.Gent o.l.v. Marc Van Meirvenne, een combinatie van magnetometrie en weerstandsmeting (fig. 4 en 5).

Daarnaast is een objectief op lange termijn van WO I archeologie in de Westhoek ook het onderzoeken van zoveel mogelijk verschillende sites op zoveel mogelijk verschillende momenten in het verloop van de oorlog.

YAP Films (Toronto, Canada) financierde het project en heeft er inmiddels een documentaire over gemaakt in de reeks 'Finding the Fallen'.

Het opgravingsvlak was 270 m lang en 5 m breed (fig. 6).

Franse geweerkogels refereren naar 1914. Enkel in die periode waren er Franse soldaten aanwezig in deze sector.

Uit 1916 dateren twee Duitse loopgraven. De ene loopgraaf (A) was nogal ondiep, maar als dusdanig identificeerbaar door de houten beschoeiing en de vondsten. Bij vergelijking met de luchtfoto's komt het spoor overeen met een communicatieloopgraaf. De tweede loopgraaf (B) (fig. 7) was dan wel substantiëler, maar ook zwaar beschadigd door beschietingen. Er sloot een schuilplaats op aan, die evenwel volledig door elkaar geschud is. De vondst van heel wat verspreide planken, palen en van zandzakken in de vulling van de loopgraaf en de vorm van het archeologisch spoor zijn hierbij indicatief. Ook hier geven de vondsten -vooral fragmenten van glazen (water!)flessen- de Duitse herkomst aan.

De geallieerde loopgraven werden in 1918 aangelegd. De ene loopgraaf (C) was beschoeid met kippendraad –een typisch Brits verschijnsel- en leverde een aantal onverwachte vondsten op. Onverwacht in de zin dat ze bewaard gebleven en speciaal waren; een zakdoek, een lederen handschoen, een stukje van een zijden sjaal ... vondsten, vermoedelijk geassocieerd met een officier. Ook de andere loopgraaf (D) was duidelijk van geallieerde signatuur (fig. 8). Het hoge aantal en het spectrum van de vondsten geeft hier aan dat niet alle vondsten als *in situ* kunnen beschouwd worden. Waarschijnlijk werden een aantal zaken bij de opruiming van het terrein na de oorlog erin gegooid. Het is evenwel aannemelijk dat ze er ooit in gebezigd zijn, maar er op dat moment ook uitgegooid werden.

Een ongewone vondst verdient een speciale vermelding. Het betreft een signalisatiepaneel, gemaakt uit bamboe en doek, dat gebruikt werd om signalen te geven tussen de loopgraven en dat vooral voor artilleriedoeleinden. Het voorwerp staat ook bekend als een *flag-wagger*.

Het onderzochte terrein in Geluveld liet ons ook kennismaken met een speciaal fenomeen, nl. het diepgronden of het grondig verspitten van de velden (tot 80 cm) om ze opnieuw vruchtbaar te maken en anderzijds oud metaal (koper, ...) te recupereren en te verkopen. Ten gevolge hiervan bleef op bepaalde plaatsendan ook enkel de onderkant van de diepste archeologische sporen bewaard, is er heel wat informatie verloren gegaan en kan er gesproken worden van een archeologisch minder interessant terrein, ... dat desalniettemin bepaalde vondsten oplevert!

In het verlengde van het geofysisch onderzoek werd van 15 tot 18 december van hetzelfde jaar aanvullend veldwerk gedaan in de directe omgeving van de onderzoekssleuf om de resultaten en de gebruikte methode te evalueren.

Teneinde de voorspellingen van aanwezigheid en mogelijke diepte van metaalresten te kunnen valideren werd ervoor geopteerd om op een aantal (40) plaatsen prospectieputjes te graven. Op 20 plaatsen, waar volgens de berekeningen metaal aanwezig zou zijn (op dieptes, gaande van 40 tot 100 cm) en ook op 20 plaatsen, waar geen metaal voorspeld werd. Een grondige registratie (diepte, gewicht) van de metaalvondsten was daarbij uiteraard belangrijk (fig. 9).

De resultaten zijn verbluffend.

Alle voorspellingen blijken immers te kloppen! Waar er metaal verwacht werd, kwam zelfs een onontplofte obus van 90 kg te voorschijn (fig. 10).

De combinatie van de resultaten van beide onderzoeksmomenten lijkt dan ook een veelbelovende techniek te kunnen opleveren om bvb. onontplofte obussen op te sporen en terreinen bommenvrij te maken, alvorens bepaalde ontwikkelingen te laten doorgaan en dat (eventueel) in combinatie met archeologisch onderzoek.

Marc Dewilde (o.a.op basis van de rapportage van D. Kenyon voor YAP Films)

Te verschijnen: T. Saey, M. Van Meirvenne, M. Dewilde, F. Wyffels, Combining multiple signals of an electromagnetic induction sensor to prospect battlefields for metallic objects.

Fig. 1

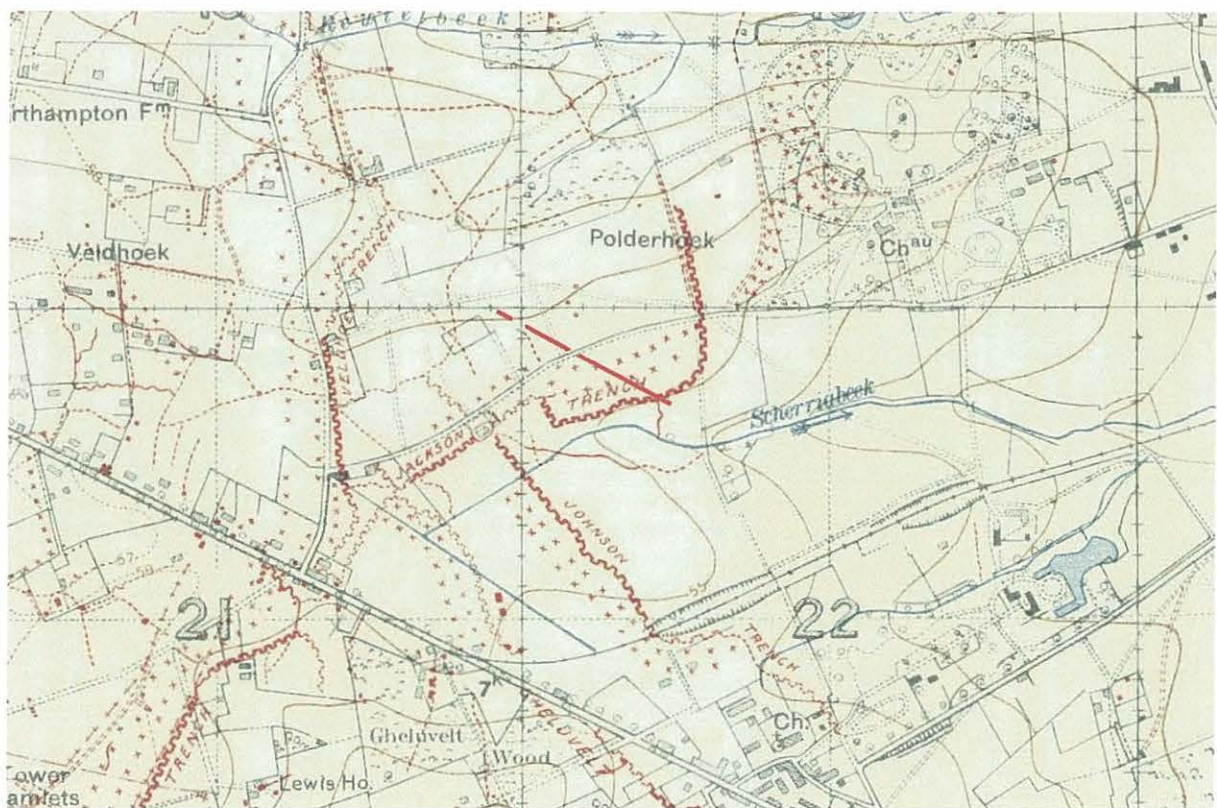

Fig. 2: Loopgravenkaart van 14 sept. 1917

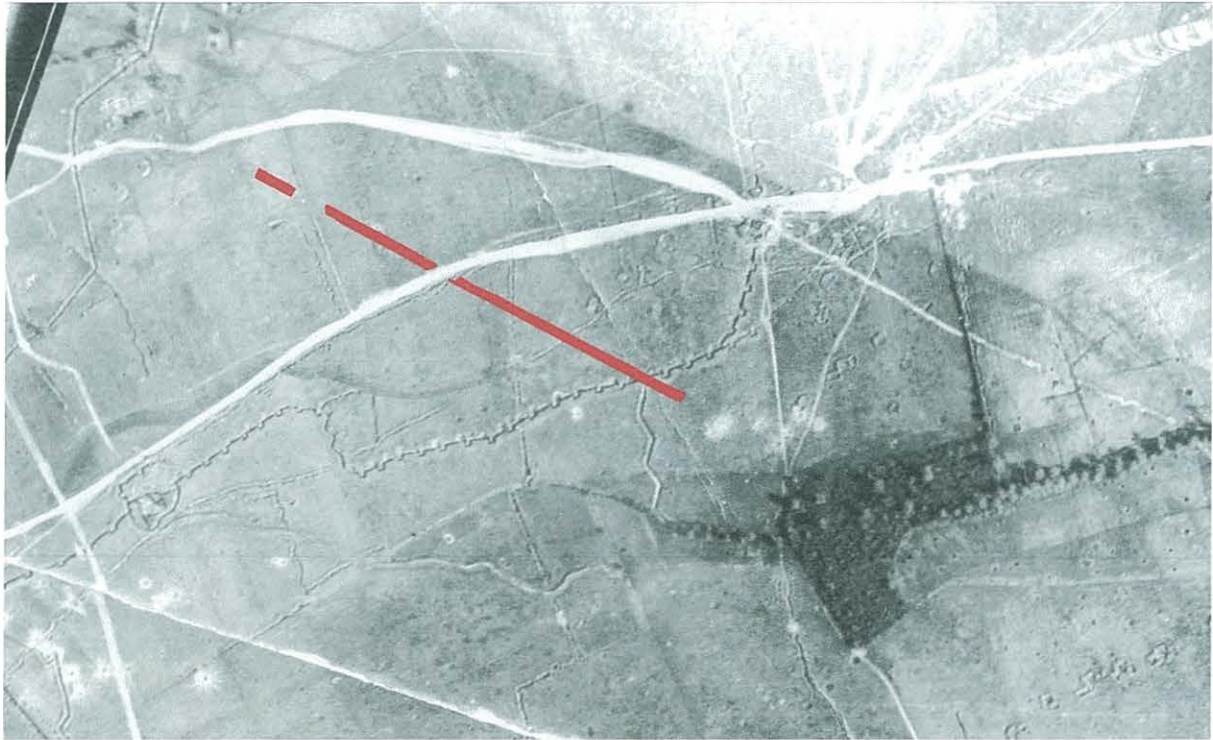

Fig. 3: Luchtfoto van 12 mei 1917

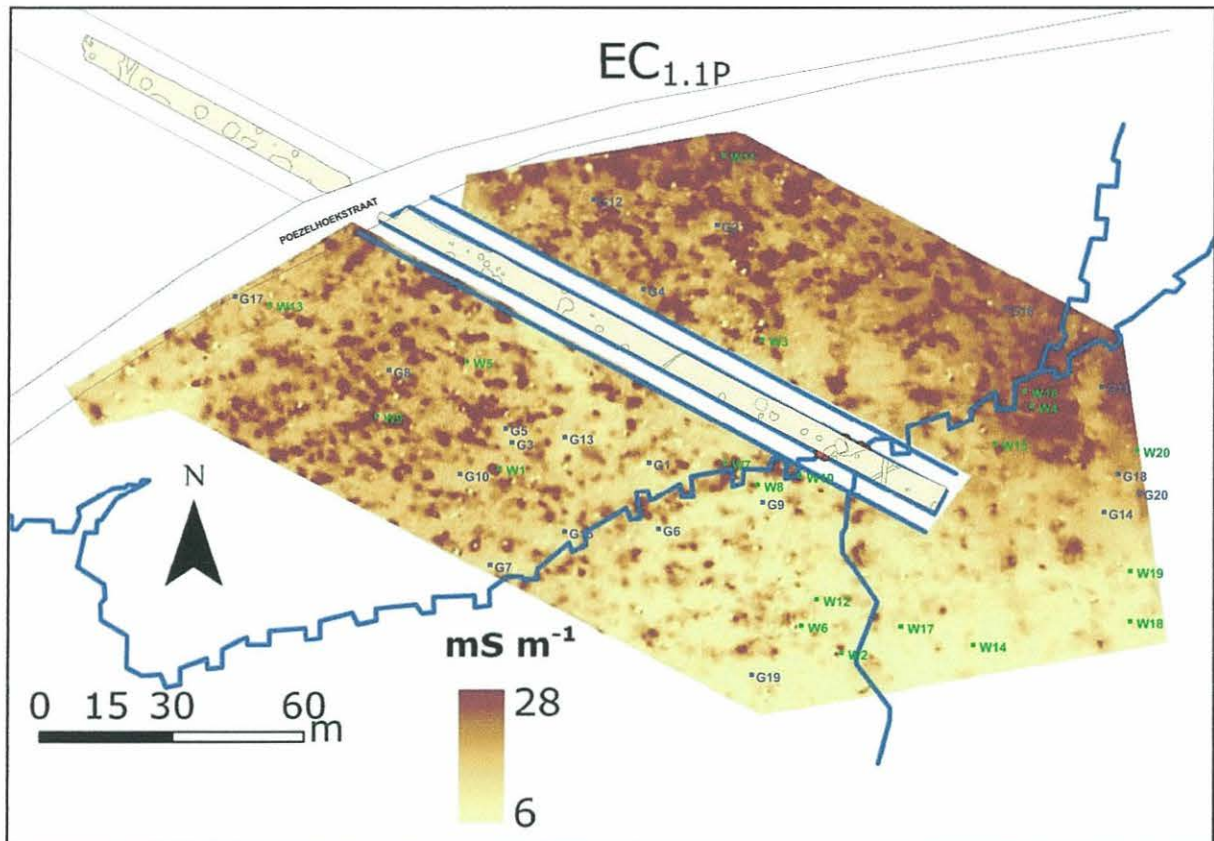

Fig. 4: Geofysische scan op basis van 1 elektrisch geleidingsignaal

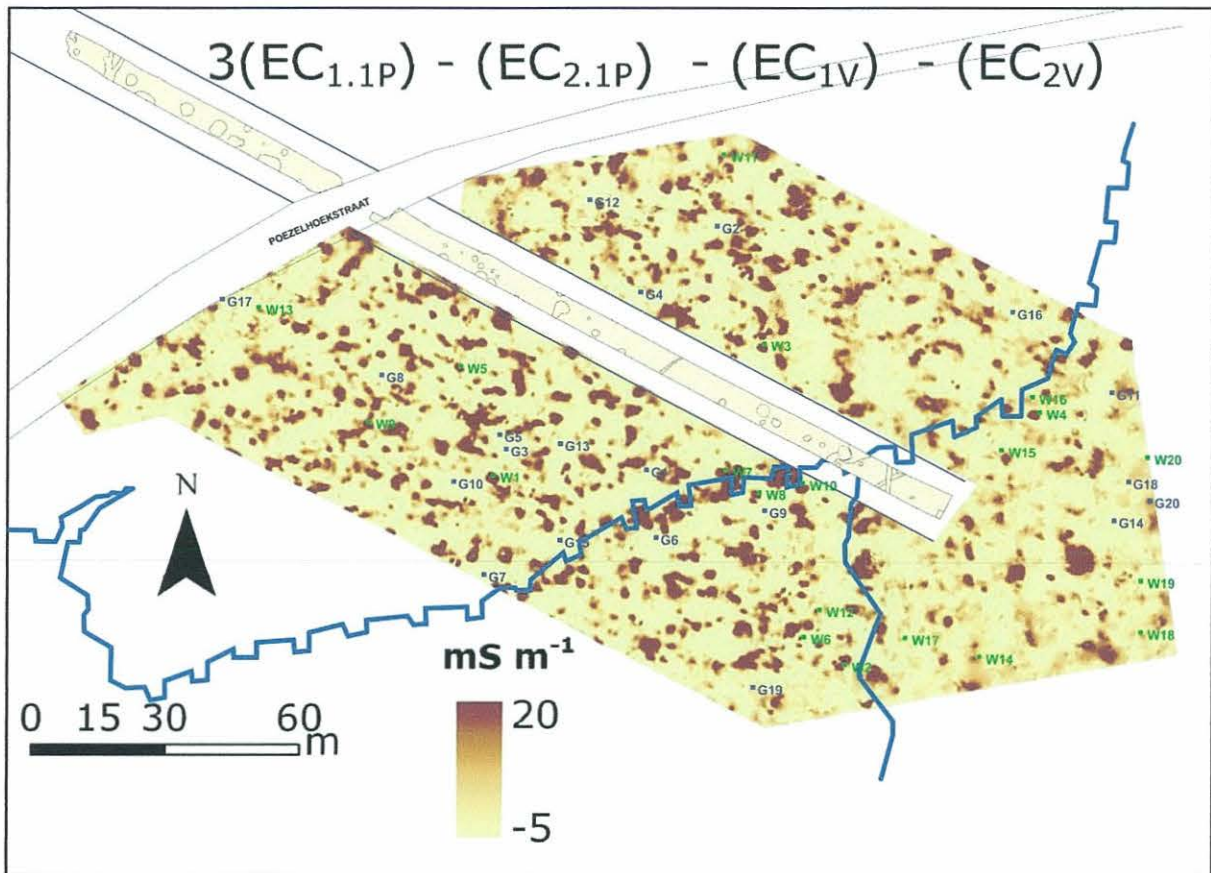

Fig. 5: Geofysische scan op basis van de combinatie van 4 elektrische geleidingsignalen

Fig. 6: De opgravingsleuf vanuit het oosten

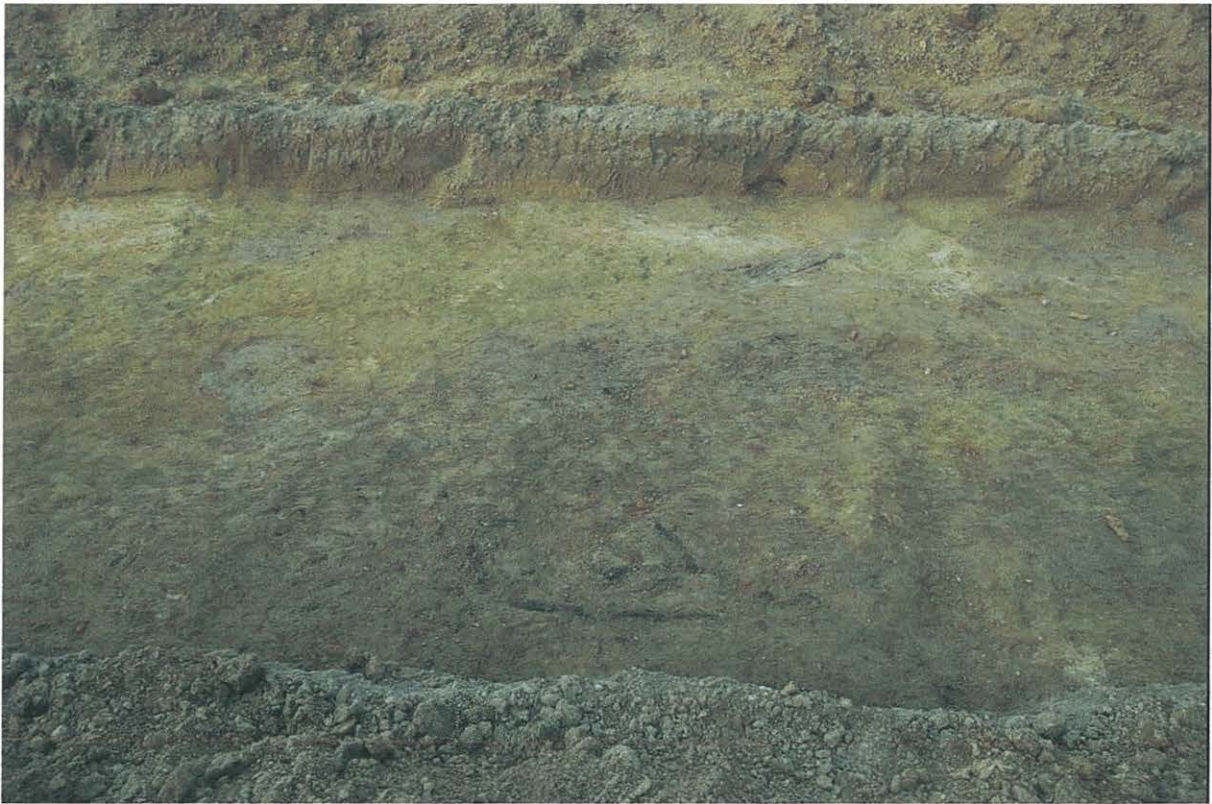

Fig. 7: Deze verkleuring zal later geïdentificeerd worden als vernielde loopgraaf en schuilplaats.

Fig. 8: Loopgraven D en C. Loopgraaf C (rechts) was nog in aanbouw.

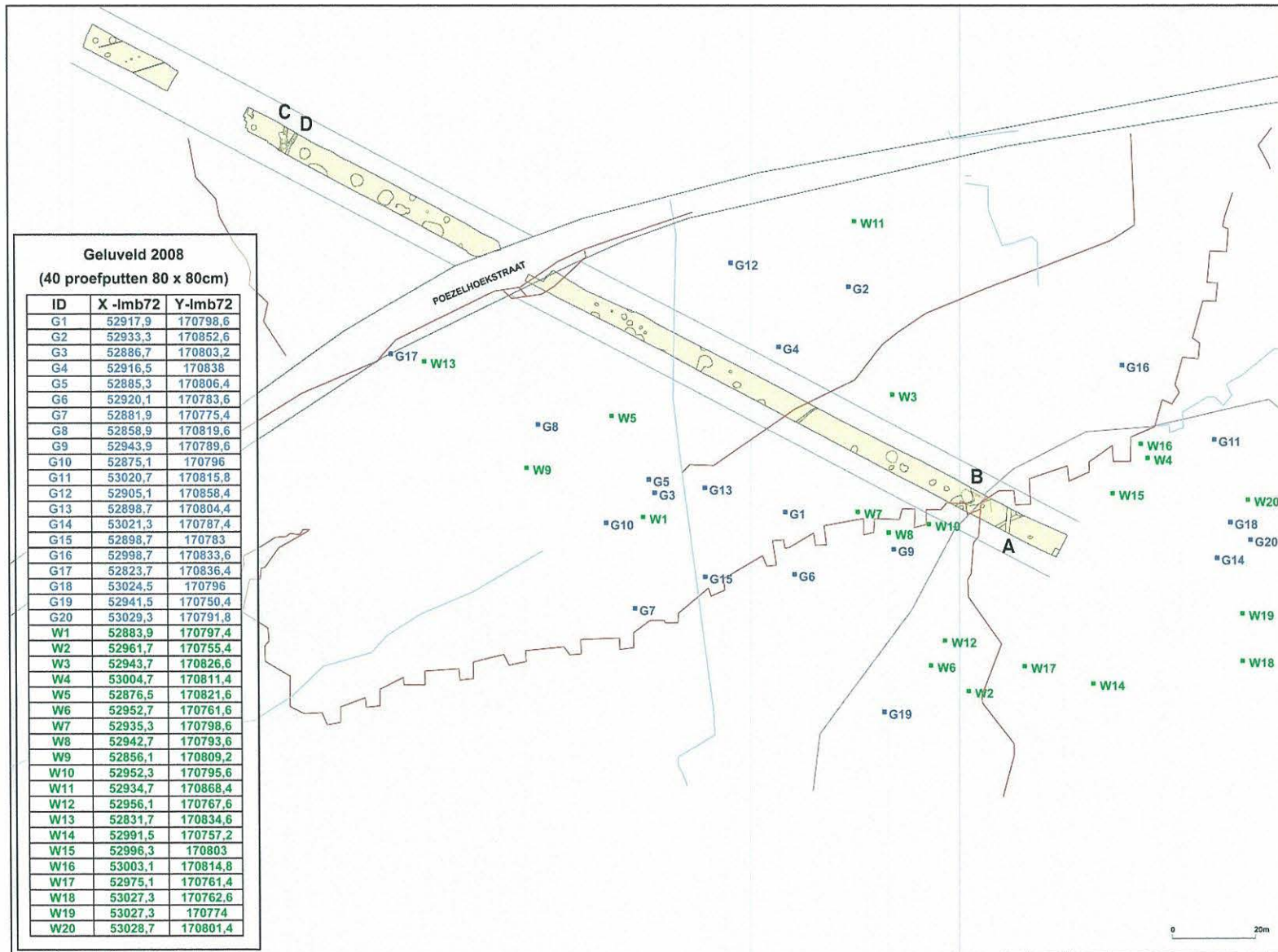

Fig. 9: Lokalisatie van de proefputjes. Groen betekent metaal te verwachten.

Fig. 10: W1